

Huize De Poll in Voorst kwam in het schootsveld tijdens ‘Operation CannonsHOT’

Door Wolter van de Laak, Historische Vereniging Voorst

Tijdens de bevrijding van Gietelo in april 1945 werd de tuinmanswoning van ‘Huize De Poll’ bewoond door Eduard Carel Witschey, die door de Duitsers was afgezet als burgemeester van Hellendoorn en die daarom zijn ambtswoning in Nijverdal moest verlaten.

Met zijn gezin, bestaande uit hemzelf, zijn zoon [Eric Paul Witschey](#), zijn tweede echtgenote J.J.C. van Unen (door Eric ‘Tante’ genoemd) en haar twee dochters uit haar eerste huwelijk, Hilde (‘Hilly’) en Maud (‘Maudy’) verzeilde hij in Gietelo.

Eric - toen ruim 17 jaar oud - is na de Bevrijding als tolk meegetrokken met de Canadezen en schreef op 20 mei 1945 aan zijn kennis An Salomonson een brief, waarin hij zijn belevenissen tijdens de Bevrijding op De Poll beschreef.

Hieronder volgt een verslag van zijn ervaringen van 11 en 12 april 1945:

"Om ongeveer 15.30 uur in de middag van de 11e april ziet Vader opeens witte strepen aan de hemel. We kijken even, en zien dan, dat ze naar beneden komen. Voordat we ons eigenlijk kunnen realiseren wat te doen horen we een zacht gesis en een doffe zachte plof: rookgranaten. Rook stijgt overal rond ons op. We zien geen hand meer voor onze ogen, terwijl het gesis en geplof maar voortduurt".

Duidelijk is te zien dat Huize De Poll midden in het schootsveld kwam

"Tastend begeven we ons naar huis en rennen naar binnen. Dan begint de granatenregen écht. De kunstmatige nevel die bestaat uit een witte, groene

massa trekt langzaam op. Elke keer ga ik naar boven, om te zien of het huis boven ons hoofd niet aan het branden is. In de haast kleed ik me aan, want ik was juist wezen zwemmen en trek mijn overall van de Ondergrondse aan, versierd met de L.B.D. (Lucht Beschermings Dienst) band”.

“Als ik op een gegeven moment uit het raam kijk, zie ik 3 Buffalo's tegen onze dijk, de buitendijk, opkomen. De Geallieerde troepen hadden een rookgordijn gelegd en onder dekking daarvan trokken zij de IJssel over”. [[Operation CannonsHOT](#)]

Dat overtrekken geschiedde onder meer met M-track's, Buffalo's genaamd. Dat waren vaarbakken op rupsbanden en met aan de achterzijde een schroef, waarmee vooral manschappen en kleine rupsvoertuigen over de rivier gebracht werden. Waarom Eric in badtenue was?

Een 'Buffalo' brengt Canadese soldaten over de IJssel tijdens Operation CannonsHOT bij de Wilpse dijk, 12 april 1945

Wel, het radiocontact van de verzetsgroep met 'de overkant' [van de IJssel] was verloren gegaan, nadat de zender in de Wilper molen in Posterenk ontdekt was. Eric zou in de nacht van de elfde april de IJssel overzwemmen [...] om gegevens over te brengen en - bang om kramp te krijgen onderweg - had hij in het water rond De Poll getraind [...]”.

Door de aanval werden de Duitsers volkomen overrompeld en Eric zag ze plat op de grond liggen met hun gasmaskers op en sommigen van hen nog in badkleding [...]. De Duitsers reageerden vrij snel op de Geallieerde actie en hun geschut nam de landingsplaats onder vuur.

“In de laan van De Poll, ongeveer 300 meter van de tuinmanswoning verwijderd, waren 5 tanks ingegraven langs een door struiken en bomen

gecamoufleerd zijweggetje, terwijl aan de andere kant van de laan - net voor een boerderij - het zware Duitse geschut stond opgesteld”.

“De omgeving van het tuinmanshuis is dan niet veilig meer; granaten slaan in, waardoor de muren scheuren gaan vertonen en uit de kelder worden palen gehaald om de muren te stutten”.

“Tante huilt, want Hilly en Maudy waren zoeven naar Bleumink, een pachter van één der boerderijen van De Poll, gegaan om melk te halen, en waar zijn zij nu? We proberen haar te troosten, wat gelukkig gedeeltelijk gelukt”.

Het huidige tuinmanshuisje

Later zou blijken dat de beide meisjes het allemaal goed zouden doorstaan, maar de familie Witschey moest wel haar huis onder benarde omstandigheden verlaten. Eric vertelt het aldus: *"We nemen enige koffers en rennen dan onder het hevige granaatvuur naar Huize De Poll [ca. 500 meter], terwijl we ons elk ogenblik laten vallen. Granaten van de Geallieerden ontploffen in, voor en achter de dijk, die vlak bij ons huisje ligt”.*

“Achter de schuren en huizen dekking zoekend tegen de splinters, bereiken we zo het De Poll. In het huis was op dat moment ondergebracht de psychiatrische inrichting van Dr. Briët te Apeldoorn, die uit die plaats had moeten vertrekken, omdat de Duitsers zijn inrichting hadden gevorderd”.

“Ook de zusters uit het kloostertje van Gietelo hadden er hun intrek genomen, alsmede de rentmeester Renes met zijn gezin, die het koetshuis verwisseld had voor de veiliger kelders van het De Poll”.

Ook de familie Witschey - toen drie personen - vond er onderdak. Alles bij alles huisvestten de kelders toen meer dan tachtig personen. Dat heeft problemen te over gegeven [..].

'Huize De Poll' in Voorst vlak na de oorlog

Eric aan het woord: *"Wat we daar hebben meegemaakt is niet te beschrijven. Elk ogenblik gingen meneer Renes, Leid en ik naar boven om de branden weer te blussen. Op zeker moment kwam er een voltreffer in een kast met ruim 100 grote pakken lucifers [..]. Je kunt je de uitwerking niet voorstellen"*.

"Water moest uit de kelder worden aangevoerd maar toch hebben we het gebouw tegen afbranden boven de hoofden van ruim 80 mensen kunnen sparen. Het was meestal een hel, waar we tegenover stonden. Alles, maar dan ook alles vloog in brand. De Duitsers schoten maar raak, beter gezegd lukraak op De Poll".

"De enige brandblusapparaten die we hadden deden het maar 18 minuten in totaal, zodat dit niets heeft uitgehaald. De laatste keer voor onze Bevrijding gingen we om enige minuten voor 4 in de morgen van 12 april een brandende matras naar de vijver brengen".

"Twee zusters, kranige vrouwen en ik, slopen door één der ramen uit de kelder. Tanks hoorden we over de wegen ratelen, mitrailleurs knalden en rond ons zagen we overal boerderijen in brand staan. Zo liepen we naar de vijver, tot dat plots in onze naaste omgeving een mitrailleur zijn stemmetje liet horen".

"We lieten ons plat vallen en kropen als slangen naar De Poll terug waar plotseling twee Duitse militairen, of althans onderhorigen van de bezettende macht, opdoken. De heer Renes vertelde hen, dat het hier om één der

patiënten van Dr. Briët ging en trok vervolgens allerlei grimassen tegen Leid, die het spelletje meespeelde en na een tijdje De Poll binnen ging. Zo ontsprong hij de dans”.

“De verpleegsters van de psychiatrische inrichting waren een hele steun, in tegenstelling tot de nonnetjes, die vrijwel doorlopend in gebed verzonken waren [...] en tijdens de zware beschietingen van tijd tot tijd uitriepen: “Vader” en soms “Moeder”, vermoedelijk gericht tot de moederoverste, “nu gaan we de hemel in” .

“Op dat moment lag De Poll in het niemandsland tussen de strijdende partijen in en veilig was het er bepaald niet”, zoals Eric beschrijft als hij voetstappen boven zich hoort: “Verbaasd keken we elkaar aan. Daar geen van ons wist, wie het was, riep de dokter: “Hier gibt's ein Krankenhaus”. Een dof geroffel van een Tommygun was hierop het antwoord [...].

“Vader zei toen: “Here is a hospital, Dutchmen”. Toen verwijderden de voetstappen zich en met de voetstappen, de man. Daarop volgde een kort geklop op de deur, die naar het sousterrain leidde en “Please open the door”. An, je kunt je voorstellen, dat dit muziek in onze oren was”.

“De eerste Canadees”.

Onze Canadese bevrijders

“Juichen mochten we echter niet, want achter de dijk, dus ongeveer 30 meter [...] van De Poll, lagen de Duitsers en niet zo weinig ook. Nog steeds ontploften er granaten van beide kanten in en om het gebouw. Toen ging de soldaat met zijn lichtkogelpistool naar buiten, onder vuur van beide zijden, en schoot twee lichtkogels af. Daarop werd het vuren van de kant van de Geallieerden gestaakt”.

“Toen De Poll binnen het Canadese bruggenhoofd was komen te liggen, werd de ruimte in de kelders heel erg krap. Want toen werden de eerste Canadese gewonden in onze kelder binnengebracht. Naast de 87 burgers moest nu ook nog plaats worden gemaakt voor een aantal zwaargewonde Canadese militairen”.

Er gebeurden toen ook een aantal grappige dingen. Eric en een Canadees namen vanwege de beperkte plaatsruimte plaats op het kolenfornuis, om wat uit te rusten. Iemand, vermoedelijk een Canadees, stak per ongeluk het fornuis aan, waar papier en hout in lag, door er een sigarettenpeuk in te gooien. De twee sprongen, half slapend, van schrik op met een oververhit achterwerk.

“Vermoedelijk als reactie op het rooksignaal’ dat uit de schoorsteen opsteeg sloegen even later Duitse granaten in. Het gedeelte van het sousterrain dat in gebruik was als veldhospitaal, bood een verschrikkelijk aanblik. Er lagen zwaargewonde Canadezen, sommige met een afgerukt been of arm, kreunend ondanks morfine-injecties en maar toch nog een sigaret rokend”.

Een ander grappig voorval vond plaats, toen Eric zich schuifelend een weg zocht tussen de op de grond liggende lichamen. Per ongeluk stootte hij met zijn

voet tegen de arm van één van de psychiatrische patiënten van Dr. Briët en haar reactie kan hij zich na 45 jaar nog herinneren: *"Ik ben Emmy van Duinen. Wees niet eigen met mij"*.

Een minder amusant voorval was toen de eerste Canadees zich in het sousterrain waagde. Hij was een Oostenrijker van geboorte, genaamd A.A. Staub en afkomstig uit Vancouver. Toen hij Eric ontwaardde, greep hij hem beet en zei: *"Jij bent een Duitser. Ze zeggen allemaal van de weerstand (Verzet) te zijn en verkleden zich in overalls, om ons daarna dood te schieten [..]"*.

Eric's vader kwam tussenbeide en nadat de Canadees ingelicht was omtrent de Duitse posities, kwam alles weer goed. Rekening houdende met het feit dat De Poll midden in de vuurlinie gelegen had, is het verwonderlijk dat alles nog vrij goed afgelopen is, hoewel er één slachtoffer gevallen was.

Nogmaals laten we Eric aan het woord: *"Wel kan ik je dit zeggen, dat van de 87 mensen één patiënt van Dr. Briët is gedood, dat er twee van de zenuwpatiënten gek zijn geworden [..] en dat zowat het gehele huis in de poeier werd geschoten"*.

"Leid, enige anderen en ik waren 'negertjes' toen we uit de kelder kwamen. We hadden n.l. gelukkig goed werk kunnen verrichten door alle Duitse verdedigingswerken in De Poll-laan en verder 'zwart' te maken. De beschieting van deze plekken heb ik mogen meemaken en binnen een half uur zag ik 400 Duitsers die gevangen werden genomen, waaronder de eerste, die mij alle militaire verdedigingswerken had verklapt."

Een Duitse Wehrmacht soldaat op wacht

Dit verdient enige uitleg. Wat was het geval? Toen de Witschey's nog in het tuinmanshuis woonden, had een militair van de Wehrmacht een paar

ochtenden wachtgehouden in de keuken, waar de familie het ontbijt placht te gebruiken. De situatie was wat pijnlijk en mevrouw Witschey zei toen tegen de anderen: *"Tja, hij is wel onze vijand, maar hij zit hier ook niet voor zijn lol en zullen we hem ook maar wat aanbieden?"*.

"Aanvankelijk weigerde de Duitser, maar na een paar dagen accepteerde hij een bord roggepap. Hij was een boerenzoon uit het Ruhrgebied met bijzonder veel tegezin in het soldatenleven en de oorlog in het bijzonder [..]".

Vermoedelijk min of meer uit dank voor de pap waarschuwde hij de familie dat zij op een bijzonder gevaarlijk punt zaten. Mocht het menens worden, dan lag hun huis precies in het schootsveld van het in de Poll-laan opgestelde geschut en ter verduidelijking had hij alle locaties van de Duitse tanks en kanonnen uitgetekend [..].

Later op de Poll, die toen inmiddels bevrijd was, verzuchtte één van de Canadese commandanten, dat hij er maar niet achter kon komen van waaruit zij onder vuur genomen werden en dat hij wel genoodzaakt was om de luchtmacht te hulp te roepen. Het gevolg zou zijn geweest, dat de hele omgeving platgegooid zou worden, met alle gevolgen van dien[..].

Dit kon echter voorkomen worden, aangezien Eric dankzij de mededelingen van de Wehrmachtsoldaat de betreffende verdedigingswerken kon "zwart maken", dat wil zeggen aangeven op de stafkaart van de Canadese commandant. Daarop heeft de Geallieerde artillerie de Duitse stellingen platgewalst.

Zo zou men kunnen stellen dat Gietelo gespaard is gebleven dankzij de bordjes roggepap in het tuinmanshuis. Kan men zich een voordeliger manier voorstellen?

[Huize De Poll](#) in al haar huidige schoonheid

Het leven hernam zijn dagelijkse gang. De dertiende april 1945 om 8 uur mochten de burgers de kelders van De Poll verlaten en de familie Witschey maakte zich op om terug te keren naar Nijverdal.

Voor de laatste maal komt Eric aan het woord: *"Om 9 uur gingen we naar ons huis (de tuinmanswoning), om het vluchtwagentje op te halen en de nodige koffers. Toen we op De Poll terugkwamen, waren Hil en Maud er. Ze waren door een Canadees naar de Poll gebracht. Je kunt je Tante's vreugde en ook die van ons voorstellen"*.

"Direct zijn we toen naar Gorssel over de 'brug' - 800 meter van ons huisje - door de weiden vertrokken, in welk plaatsje we hebben overnacht. De volgende dag ben ik in een Jeep naar Holten vertrokken met de bagage, terwijl de rest van de familie is gaan fietsen".

De 'brug', waarover zij trokken, was een Baileybrug, gedeeltelijk op vouwboten gelegd, en gebouwd door de Canadezen over de IJssel tussen Wilp en Gorssel.

Hierboven zijn de belevenissen van Eric Witschey tijdens de Bevrijding geschetst. Zijn werkzaamheden in de illegaliteit zijn hier onbesproken gebleven, aangezien zij geen direct verband houden met het gebeurde op De Poll. Zij vormen een verhaal op zich.
